

Rede ter gelegenheid van de opening van het academisch jaar 1977/78

Citation for published version (APA):

Leeden, van der, P. (1977). *Rede ter gelegenheid van de opening van het academisch jaar 1977/78*. (Rede ter gelegenheid van de opening van het academisch jaar ...; Vol. 1977/78). Technische Hogeschool Eindhoven.

Document status and date:

Gepubliceerd: 01/01/1977

Document Version:

Uitgevers PDF, ook bekend als Version of Record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.tue.nl/taverne

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

openaccess@tue.nl

providing details and we will investigate your claim.

rede
th **e**

77 | 78

Technische Hogeschool
Eindhoven

rede

ter gelegenheid van de opening
van het academisch jaar

77 | 78

Technische Hogeschool
Eindhoven

**Rede uitgesproken door prof. dr. P. van der Leeden,
rector magnificus van de Technische Hogeschool Eindhoven,
op 5 september 1977,
bij de opening van het academisch jaar 1977-1978.**

Dames en heren,

Laat mij beginnen met twee ogenschijnlijk losse opmerkingen.

Het geheel van de versneld veranderende omstandigheden leidt in toenemende mate tot aanslagen op de gezondheid, in het bijzonder de geestelijke. De indruk bestaat, dat ook bij de T.H.E. diverse vormen van disfunctioneren steeds meer voorkomen. Dit raakt alle geledingen en beheerseenheden, ongeacht loonschaal of leeftijd. Het betreft enkelingen en groeperingen van personen; zowel de zakelijke als de persoonlijke gevolgen verdienen aandacht en zorg.

Het afgelopen jaar stond in het teken van de tegenstelling: zekerheid - onzekerheid. Naar verwachting zullen de komende jaren onder hetzelfde gesternte staan. Naar het zich laat aanzien, zullen zowel vele zekerheden als onzekerheden in toenemende mate een onaangenaam karakter gaan dragen. 1)

Aan deze beide opmerkingen wil ik de motieven ontleen voor mijn toespraak van hedenmiddag; namelijk ten eerste: plotselinge versnelling, en ten tweede: onzekerheid.

Deze beide motieven zullen op een aantal plaatsen, afzonderlijk of in samenhang, terugkeren.

In hoeverre is het gerechtvaardigd te spreken van versneld veranderende omstandigheden, van plotselinge versnelling? Een globale, historische terugblik kan dit enig perspectief geven.

De ons bekende wijsgerig-wetenschappelijke activiteiten in de westerse wereld vertonen in het millennium vlak voor en vlak na het begin van onze jaartelling globaal een langzame groei, met mogelijk een inzinking rond 700 na Chr.

In het jaar 1000 werd de eerste universiteit, die van Salerno, gesticht. In 1150 volgden Parijs en Bologna, waarna het aantal universiteiten in Europa tot het jaar 1300 groeide met één per zeven jaar en in de volgende twee eeuwen met één per vier jaar.

De oudste Nederlandse universiteiten ontstonden pas later, de facto alle tijdens het leven van Gallilei (1564-1642); de tijd waarin de confrontatie van theorie en experiment geboren werd. Elf instellingen van hoger onderwijs ontstonden in ons land in de laatste honderd jaar, drie daarvan in de laatste twee decennia. 2)

Niet alleen het aantal, ook de omvang van de instellingen groeide. Het aantal beoefende disciplines en het aantal studenten bij de disciplines nam in die periode gestaag toe, in het recente verleden bij de meeste zeer sterk. 3)

De verhouding van het aantal leerlingen tot dat van de leraren schijnt in al de voorgaande eeuwen weinig spectaculaire veranderingen te hebben ondergaan. Het lijkt wel of de spanwijdte van de mondelinge communicatie maatgevend blijft, ondanks de verre gaande invloed van de uitvinding van de boekdrukkunst en vele nieuwere technieken op de verspreiding van kennis.

Ook de structurering van het onderwijs door de wetgever vond versneld voortgang. De tijdsintervallen tussen belangrijke hoger onderwijswetten en/of -herzieningen nemen af: Organiek besluit 1815, Hoger onderwijswet 1876, de belangrijke herziening ervan in 1921, ontwerp nieuwe wet 1952, Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs 1960, Wet Universitaire Bestuurshervorming 1970, Wet Herstructurering 1975. 4)

De tijdsintervallen vormen de reeks 61, 45, 31, 8, 10, 5. Wij hebben een veranderingssnelheid bereikt, waarbij de tijdconstante voor de verandering van schooltypen vergelijkbaar wordt met de bezoekduur van de leerlingen en duidelijk kleiner dan de levensduur van de leraren. Het is niet ondenkbaar, dat voortzetting van deze trend tot instabiliteitsverschijnselen zal moeten leiden. Men kan immers bezwaarlijk groepen van personen tijdens hun opleiding - of leraren vele malen gedurende hun loopbaan - omscholen.

Parallel aan de verandering in de structuur is een inflatoire tendens te ontdekken in de nomenclatuur van schooltypen. Oorspronkelijk heetten instellingen Academies, later Hooge Scholen. In 1876 werden de toen bestaande Hooge Scholen bij wet omgezet in universiteiten. Sindsdien zijn meerdere nadien ontstane instellingen van hoger onderwijs doorgestroomd van Hooge School naar universiteit. 5)

Er zullen er nog wel volgen. In het hoger beroepsonderwijs zijn door de jaren heen analoge nomenclatuurveranderingen gaande.

De Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs bepaalt welke faculteiten een universiteit, respectievelijk welke afdelingen een technische hogeschool moet omvatten. Deze wettelijke bepalingen hebben een ongunstige invloed gehad, o.a. op de gewenste diversificatie. Er is alle aanleiding om tot herziening over te gaan. 6)

Ter voorkoming van misverstanden mag nog opgemerkt worden dat de status van hogeschool voor ons geen frustraties of andere inconveniënten met zich meebrengt. Integendeel, wij kunnen ons zeer wel vinden in de uitspraak, dat het technisch wetenschappelijk onderwijs het beste gedijt op plaatsen waar het niet gehinderd wordt door een conglomeraat van ongelijksoortig gearde faculteiten.

Opvallend is ook de toename in de creatiesnelheid van nieuwe nomenclaturen. Het verschijningstempo van nieuwe edities van woordenboeken is daarbij niet aangepast. Enkele voorbeelden uit vele: postacademisch onderwijs en postdoctorale cursussen zijn vrijwel antithesen (de adjectivia en substantiva zijn hierbij niet uitwisselbaar); tertiair en postsecundair onderwijs zijn wezenlijk verschillende zaken; een afstudeerrichting betekent - althans bij de t.h.'s - na de herstructurering iets anders dan het vóór die tijd betekende. Begrijp mij goed: hetgeen er voordien was, is er naderhand nog, maar het moest wel worden omgedoopt; het wordt thans als afstudeerspecialisatie aangeduid. Ook de inhoudelijke betekenis van de begrippen eind- en tussentermen moet men uit anderen hoofde kennen. Uit de woordvorm is de inhoud niet af te leiden. 7)

De voorgaande voorbeelden betreffende aantal, omvang, diversificatie, wetgeving en nomenclatuur van het wetenschappelijk onderwijs vertonen alle hetzelfde beeld: er vindt een overgang van trage naar versnelde groei plaats. Soms wijst de mate van versnelling in de richting van instabiliteit. Daarbij kan dissipatie van energie optreden; anders gezegd: beschikbaar arbeidsvermogen kan verloren gaan.

Mede met de zoëven geschetste achtergrond in het hoofd wil ik enkele opmerkingen maken die aansluiten bij het jongste verleden en het heden en vooruitlopen op de naaste toekomst. Ik wil mij daarbij richten op een tweetal onderwerpen: de Wet Universitaire Bestuurshervorming en de Herstructurering.

De Wet Universitaire Bestuurshervorming

De Wet Universitaire Bestuurshervorming, hierna WUB te noemen, dateert van december 1970.

Als in der haast, uit de nood geboren wet, is de WUB mijns inziens een goede noodwet geweest. Men mag niet vergeten, dat de meeste wetten codificaties waren van als vaststaand aanvaarde waarde- en gedragspatronen. De niet-jurist krijgt de indruk, dat wetten tegenwoordig in toenemende mate toekomstkanaliserend in plaats van verleden-codificerend gestructureerd worden.

Uit die categorie is de WUB weer iets speciaals, omdat deze wet een eerste-hulp-bij-ongelukken-karakter moest hebben.

De WUB werd dit jaar verlengd tot 1982. Een wetwijziging kwam in mei jl. tot stand. De wijziging is bewust van beperkte omvang gehouden.

In de afgelopen periode is een veelvuldig gebruik gemaakt van het experimenteerartikel art. 55 van de WUB. Het aantal experimenten is groot, het ervan te verwachten uiteindelijk effect gering. Hoewel de WUB in toenemende mate operationeel blijkt te worden, is zij formeel nog lang niet overal ingevuld.

De commissie voor de bestuurshervorming, de commissie-Polak, en de door de Academische Raad ingestelde commissie-Maas volgen ieder in het kader van hun eigen opdracht de voortgang van de werking van de WUB met de nodige zorgvuldigheid en zullen t.z.t. op grond van hun bevindingen voorstellen tot wijziging presenteren.

Los van formele evaluatie leert de ervaring, dat de WUB op essentiële punten ontoereikend is. De bestuurlijke kwaliteit, doelmatigheid en slagvaardigheid, evenals de zelfstandigheid, zijn afgenomen. 8)

De WUB biedt geen garantie voor een synthese van democratie en deskundigheid. Zowel binnen het onderwijs als binnen het onderzoek als tussen deze beide kunnen horizontale, verticale en kruisverbanden moeilijk gemist worden. Zij dienen zich binnen en tussen afdelingen af te spelen. De WUB biedt in dit opzicht weinig bruikbare mogelijkheden tot sturen.

De in 1970 bestaande bestuurlijke nood is van acuut in latent overgegaan, de onvrede is eerder ondergronds gegaan dan werkelijk verdwenen. Ik vrees dan ook dat vóór 1982 nog vele latente conflicten aan de dag zullen treden.

Na 1982 zal in de bestaande wet op het wetenschappelijk onderwijs een WUB moeten worden opgenomen, die ontstaat is van de meest essentiële tekortkomingen. Gezien de aard van de tekortkomingen staan we voor een niet te onderschatten operatie.

Vergelijkt men de tijd die uitgetrokken is voor inventarisatie en evaluatie van de werking van de WUB, met de tijd die nog resteert voor analyse en synthese en het formuleren van wijzigingsvoorstellen, het concipiëren van een nieuwe wetstekst en het horen van alle betrokkenen, inclusief behandeling in het Parlement, dan vrees ik dat in 1982 geen goede oplossing bereikt kan zijn.

Een samenspraak over essentiële kernpunten zal niet meer doenlijk blijken. Men zal het dus zonder die samenspraak moeten doen of andermaal moeten besluiten de WUB slechts enigszins bij te stellen en nogmaals te verlengen.

Niettemin dames en heren: besturen onder vigeur van de WUB is boeiend en vermoeiend, het is leerzaam en moeizaam, het is spannend en inspannend. Het is echt eens wat anders.

De herprogrammering

De herprogrammeringsvoorstellen zijn de hogeschoolraad gepasseerd en door het college van bestuur van commentaar voorzien. De behandeling in de Academische Raad heeft - voorzover het de belangrijkste aspecten betreft - plaatsgehad.

Het departement heeft de voorstellen getoetst aan de richtlijnen. De stukken zijn om advies naar de Onderwijsraad verzonden. 9)

De geschiedenis is daarmee niet ten einde. Onvoldaanheid en bezorgdheid zijn blijven hangen. Het bezigen van laatdunkende uitlatingen en het spreken over een mogelijk escalerend conflict tussen ministerie en instellingen typeerden het afgelopen voorjaar de sfeer.

De volgende parafrasen van in vele varianten en op uiteenlopende plaatsen gehoorde uitspraken lijken mij waard vermeld en becommentarieerd te worden. Ten eerste: 'Het departement moet na tien jaar herstructurering toch wel met iets toonbaars in de hand in de Kamer kunnen verschijnen; de bedoelingen van de overheid zijn volledig miskend'.

Dit suggereert, dat de minister niets in de hand zou hebben wat aan de bedoelingen van de Wet Herstructurering Wetenschappelijk Onderwijs zou beantwoorden. Dit is echter een volledige misvatting.

Bereikt zijn de volgende zaken:

- het principe van de selectieve propedeuse met zijn meervoudige functie is geaccepteerd;
- in overgrote meerderheid staat de eenjarige duur ervan garant voor de beoogde vroegtijdige selectie. Toelatingsexamens zijn vermeden, de laat gesjeesde student is in principe geëlimineerd;
- een totale cursusduur van vijf jaar of minder werd, inclusief de contractgedachte, aanvaard;
- een inschrijvingsduur die de cursusduur met ten hoogste twee jaar overschrijdt, werd acceptabel bevonden;
- vele studierichtingen hebben een bijzonder grondige analyse gemaakt van opleidingsdoel, -middelen en -mogelijkheden en hebben deze interuniversitair doorgelicht; in enkele gevallen werden netwerk en gevoeligheidsanalyses gebruikt.

Alles tezamen een niet geringe oogst.

Recente gegevens over mediane studieduren wijzen uit dat een zware opgave aanvaard is. Aan de T.H.E. zullen drie studierichtingen ongeveer een jaar in mediane studieduur terug moeten.

Elders zullen de taken zeker niet eenvoudiger zijn.

Vanwaar de teleurstelling over het resultaat?

Voornaamste steen des aanstoots schijnt de geringe frequentie waarbij de uit-

komst voor de totale cursusduur 4 jaar bedraagt. Ik geef u mijn commentaar t.a.v. de cursusduur: zijn dienaangaande bedoelingen van de overheid volledig miskend? Het duidelijkst blijkt uit de discussie tussen minister en Tweede Kamer bij de Algemene Beschouwingen dat deze zogenaamde mislukking door minister Van Kemenade al voorzien of zo men wil al gesanctioneerd was. Ik citeer de bewindsman uit de Algemene Beschouwingen van 13-5-1975: 'Eén van de kernpunten in het wetsontwerp is de lengte van de cursusduur.

In de nota naar aanleiding van het eindverslag is uiteengezet, dat het, alle reacties uit de universitaire wereld gehoord hebbend, juist lijkt de regel van een vierjarige cursusduur tot aan het doctoraal examen te vervangen door de regel van ten hoogste vijf cursusjaren, opdat daarmee meer recht gedaan kan worden aan de uitkomsten van de concrete herprogrammering binnen de uiteenlopende studierichtingen'. Einde citaat.

Ingaande op de desbetreffende vragen antwoordde de minister: 'De geachte afgevaardigde constateerde dat dit niet slechts redactionele wijziging impliceert. Dat zijn wij volstrekt met hem eens. Duidelijk is immers, dat er met deze wijziging meer beoogd is: het zal nu ook mogelijk zijn dat het aantal studierichtingen dat een cursusduur van langer dan vier jaar tot aan het doctoraal examen toegewezen wordt, groter wordt dan het aantal dat met vier jaar zal volstaan'. Einde citaat. 10)

Al eerder wees regeringscommissaris Posthumus de trend aan: 'Het laat zich echter denken, dat men op grond van de vergelijking met overeenkomstige studierichtingen in het buitenland toch tot verschillende waarden zal moeten besluiten', alsmede: 'aan het *in de regel vier jaar* toe te voegen: *met dien verstande dat de minister op gemotiveerd voorstel van de Academische Raad voor bepaalde studierichtingen een cursusduur van maximaal vijf jaar kan vaststellen*'. 11)

Een tweede uitspraak: 'Al is er bij de meeste herprogrammeringsvoorstellen mogelijk wel aan de letter van de wet voldaan, aan de geest van de wet echter niet'.

Naast hetgeen ik eerder ter sprake bracht, komt hier nog een nieuw punt in aanmerking om gememoreerd te worden: kan men stellen dat een subfaculteit in gebreke blijft, als zij slechts ten volle aan de letter van de wet voldaan heeft. Een discussie over de geest van de wet is boeiend, doch zet weinig zoden aan de dijk en is bovendien in de meeste gevallen van de herprogrammeringsvoorstellen niet relevant.

Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken, dat de bewering is ingegeven door onvrede met een gebrek aan medewerking en/of inspanning van een enkele faculteit of subfaculteit.

Een derde veel gehoorde uitspraak: 'De faculteiten en afdelingen hebben hun huiswerk niet gemaakt'. Anders gezegd men heeft onvoldoende zorgvuldig geher-

programmeerd. De ondertoon dat de cursusduur anders wel korter had gekund, was daarbij veelal onmiskenbaar.

Ook deze constatering mist nuancering. Zij typeert de geladenheid van de materie. Tegen de uitspraak: 'Enkele subfaculteiten hebben hun herprogrammeringswerk niet voldoende serieus genomen, niet alle afdelingen hebben dezelfde zorg besteed aan hun herstructureringsvoorstellen', zou weinig in te brengen zijn. Het gaat echter niet aan de eventueel ongrijpbare tekortkomingen van enkelen in de schoenen van velen te schuiven.

Als vierde voorbeeld dient de bewering: 'De geherstructureerde curricula reduceren de vrije ontplooiingsmogelijkheden vrijwel tot nul'.

Inderdaad hebben of zullen de vrije ontplooiingsmogelijkheden wijzigingen ondergaan (trouwens ook de onvrije). De uitspraak *tot nul naderen van de mogelijkheden* kan - althans wat Eindhoven betreft - beter vervangen worden door *zijn kwantitatief weinig gewijzigd, kwalitatief verbeterd*. De vrijheid om niet op zijn tijd te studeren, zal wel afgenomen blijken te zijn.

Tenslotte citeer ik de psychologisch meest interessante en de zakelijk gezien minst relevante vijfde uitspraak: 'Met de beleidsindicaties in de hand kan men zien, dat geen regering het resultaat zal kunnen accepteren'.

De opmerking is zakelijk gezien irrelevant, omdat de betreffende aanwijzingen van de staatssecretaris voor het opstellen van de meerjarenplannen verschenen zijn na de indiening van de herprogrammeringsvoorstellen.

Psychologisch interessant wegens de verwijzing naar het middelenaspect. Spelen de middelen nu wel of niet een rol bij de vraag of de herprogrammeringsplannen acceptabel zijn?

De beleidsindicaties zelf zeggen alleen indirect dat er gezien de begrensde middelen een aantal keuzen gemaakt zal moeten worden. Het gaat daarbij om meer dan de cursusduur alleen, te weten:

- minder studenten toelaten
- lagere staf/studentenratio vaststellen
- minder onderzoek verrichten,

dan wel een combinatie van die oplossingen. Hierover zal het Parlement zich nog moeten uitspreken. 12)

Dames en heren,

Na deze beschouwingen van wat algemenere aard vraag ik uw aandacht voor een aantal gebeurtenissen aan de T.H.E. gedurende het cursusjaar 1976/77.

Door overlijden ontvielen onze gemeenschap de personeelsleden W.A. van Dooren van de afdeling der Bouwkunde, J. d'Hont van de afdeling der Werktuig-

bouwkunde, T.W.J. Kock van de onderafdeling der Wiskunde, W.C. Koolmees van de afdeling der Scheikundige Technologie en de studenten R. Dauvellier en B. Decker resp. van de afdelingen der Elektrotechniek en Bouwkunde.

Een achttal personen ging met pensioen; voor twee van hen betrof het invaliditeitspensioen. Dat slechts drie leden ten duizend van het personeel met ouderdomspensioen gingen, illustreert overduidelijk de ongelijkmatige leeftijdsopbouw bij de T.H.E. De zeer snelle groei, gevolgd door een abrupte rem op de mogelijkheden tot uitbreiding van de personeelsbezetting zal - naar het zich laat aanzien - nog enkele decennia haar invloed hierop doen gelden.

In oktober 1976 verwisselde drs. J.A.M. van Agt - door het aanvaarden van het burgemeesterschap van Eersel - het voorzitterschap van de grote hogeschoolraad voor dat van de kleine raad aldaar. Zijn opvolger, drs. J.G.P. Reijs, is sinds januari 1977 in functie en intussen herkozen, ditmaal voor een volledige ambtstermijn. De opvatting van de heer Van Agt, dat een kleinere raad representatief vrijwel gelijkwaardig, maar communicatief duidelijk superieur zou zijn, heeft een studie door de vaste commissie voor algemeen-bestuurlijke vraagstukken en een enquête tot gevolg gehad. Met de meerderheid van de studentenfractie tegen werd door de hogeschoolraad besloten de omvang van de raad ongewijzigd te laten en zich te beperken tot een aantal procedureverbeteringen; dit laatste was gesuggereerd door de vaste commissie voor algemeen-bestuurlijke vraagstukken.

Het college van bestuur kreeg het afgelopen jaar een nieuwe voorzitter, drs. H.J. ter Heege, en wel met ingang van 1 september 1976.

De heren drs. P.C. Sander, J.D. Sneed Ph.D. en dr. M. Rem werden benoemd tot lector resp. in de afdeling der Bedrijfskunde, de onderafdeling der Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen en de onderafdeling der Wiskunde.

Tot buitengewoon hoogleraar in de stadsvernieuwing werd ir. J. Veenstra benoemd, terwijl de bijzondere leerstoel in de leer der analogieën in de loop van het verslagjaar bezet werd door drs. H. den Hartog.

Prof.dr. J. Hamaker en prof.dr. G.C.A. Schuit wisselden een gewoon voor een buitengewoon hoogleraarschap in.

Prof.dr.ir. M.J.W. Schouten en dr.ir. H. Duijfhuis ontvingen elk een Winkler-Prins-Prijs. Deze prijs is bestemd voor wetenschapsbeoefenaars, die in hun dissertatie blijk hebben gegeven van een oorspronkelijke visie op hun tak van wetenschap. Van de 4 aldus toegekende prijzen werden er 2 aan T.H.-medewerkers toegekend.

W.J. Coumans verwierf als student van de afdeling der Scheikundige Technologie de Unilever-Prijs.

Koninklijke onderscheidingen vielen ten deel aan de heren prof.dr. M.J.M. Daniëls, J. Geenevasen, H. Habraken en prof.dr. G.C.A. Schuit.

De 35 academische promoties vormden een absoluut record in de geschiedenis van de THE.

Dames en heren,

Onderwijs en onderzoek dienen naar mijn mening niet aan mode onderhevig te zijn. Als ik bij de uiterst summiere selectie van onderwerpen toch bij modieuze onderwerpen terecht kom, is dit zuiver toeval.

Binnen het kader van de diverse onderzoeken op energiegebied lijkt het ongepast niet te vermelden, dat tussen de T.H.E. en het ministerie van Economische Zaken een contract gesloten is, dat het mogelijk maakt door proeven op wat grotere schaal en van wat langere duur na te gaan of de magnetohydrodynamische generator een toekomst heeft als methode om het rendement van elektrische centrales aanzienlijk te verbeteren.

De beleidcommissie voor biomedische en gezondheidstechniek organiseerde in oktober een symposium 'De ingenieur in de gezondheidszorg', dat tot doel had de dialoog tussen ingenieurs en werkers in de gezondheidszorg te bevorderen. Ook de bijbehorende tentoonstelling ondervond grote belangstelling. Inmiddels wordt hieraan een vervolg gegeven via een door K.H.T. en T.H.E. gezamenlijk te organiseren symposium. Onderwijs en onderzoek op dit interdisciplinaire terrein consolideren zich.

De stuurgroep milieukunde is herboren als stuurgroep milieukunde/milieutechniek; de nieuwe taakstelling is beperkter. Gehoopt wordt dat de voorzitter, prof.ir. M. Tels, de kasplant binnenkort kan verspenen en na de winter in de volle grond zal kunnen uitplanten.

Terwijl het duidelijk is, dat de hogere beroepsopleidingen informatica successen zullen boeken, twijfelen de instellingen van wetenschappelijk onderwijs al vele jaren aan het nut *en/of de vorm van een (kop)opleiding*. Als één van de resultaten van het overleg tussen de drie technische hogescholen wordt nu een serieuze poging gedaan vorm te geven aan een bovenbouwstudie, die qua inhoud niet samenvalt met de afstudeerspecialisatie in de (onder)afdelingen der Wiskunde en der Elektrotechniek. Eén van de uitgangspunten is daarbij dat de afdeling der Bedrijfskunde als derde zuil een inbreng zal hebben.

Drie technische hogescholen hebben ieder twee vertegenwoordigers aangewezen, die naar verwacht wordt in de loop van dit najaar samen een preadvies aan de drie instellingen zullen presenteren. Naast inhoudelijke zullen daarbij o.a. ook organisatorische punten aan de orde komen.

De nu meer dan 10 jaar oude samenwerking tussen K.H.T. en T.H.E. resulteerde dit jaar in de totstandkoming van de raamovereenkomst.

De staatssecretaris hechtte er inmiddels zijn goedkeuring aan.

Onderwerpen van belang in het overleg tussen de T.H.E. en de Katholieke Hogeschool Tilburg zijn o.a. de centrale interfaculteit en de opzet van een c-richting filosofie, de samenwerking van de rekencentra, de studie rond de wenselijkheid van een interfaculteit econometrie, de gedachtenwisseling rond ruimtelijke ordening en planologie, alsmede de samenwerking op het gebied van Studium Generale. Naar analogie van de interafdelingsprojecten is een uiterst voorzichtig begin gemaakt met interuniversitaire projecten uit daarvoor gereserveerde beleidsruimten. In de praktijk blijkt er behoefte te bestaan aan startinjecties voor dergelijke samenwerkingsprojecten, zowel op het gebied van onderzoek als van onderwijs en dienstverlening.

Ongeveer 15 medewerkers van de T.H.E. werken op dit moment aan projecten in ontwikkelingslanden. De continuïteit van een deel dezer projecten baart zorg, gezien het kleiner aantal samenwerkingsverbanden waarnaar de regering streeft. In enkele gevallen zijn wellicht alternatieve subsidiëringen mogelijk.

Op basis van de door de hogeschoolraad aanvaarde nota 'Uitgangspunten en Randvoorwaarden' wordt nu gewerkt aan het middellange termijnplan voor de periode 1978-1982; de voorbereidende discussie met de beheerseenheden is bijna beëindigd. Het plan zal in december gereedkomen. In het plan is uitgegaan van enige daling der personele en financiële middelen. De interne realisatiemogelijkheden van de daling en de aanpassing aan toekomstige externe toewijzingen zullen ons aller voortdurende zorg vragen.

Bij de afsluiting van het boekjaar 1976 bleek het personele deel van de begroting overschreden te zijn. Bij nadere beschouwing bleek dat bij ongewijzigd beleid ook voor 1977 een soortgelijke overschrijding zou optreden. Onstane vacatures werden en worden sindsdien tot nader order niet dan bij hoge uitzondering opgevuld. Wanneer men nadenkt over de vorm van een beleid dat dezelfde effecten zou hebben als de onvermijdbaar gebleken vacaturestop, komt men tot uitgangspunten die ten dele tegengesteld zouden zijn aan die van het middellange-termijnplan - ik denk daarbij o.a. aan promovendi -, voor het overige onder het vaandel van de volkomen willekeur zouden vallen. De gevolgen van deze tegenstrijdigheid bleken op alle niveaus moeilijk te verwerken.

Voor het centrale bestuur was het weliswaar een uiterst onaangename ervaring, maar ook een nuttige en leerzame. Wij weten nu beter hoe en waar onze T.H. intern wel en niet draait.

De moeilijkheden waren overigens niet van locale aard, vele zusterinstellingen kregen soortgelijke moeilijkheden, zelfs die buiten onze grenzen. 13)

Dames en heren,

In de aanvang van mijn rede introduceerde ik de motieven plotselinge versnelling en onzekerheid.

De WUB dankt haar ontstaan aan het samengaan van deze motieven in de sociale structuur van de studentenmaatschappij een aantal jaren geleden; op enkele plaatsen kwam het tot conflicten tussen de studenten en de instellingen die binnen veel statischer kaders opereerden.

De pogingen om binnen de universiteiten en hogescholen inhoud te geven aan de uitgangspunten van de WUB: democratie, doelmatigheid en zelfstandigheid, leidden tot sterke verhoging zowel van de activiteiten als van de onzekerheden. 8)

U zult begrepen hebben, dat mijn opmerkingen over de WUB de bedoeling hadden te wijzen op het gevaar van een nieuwe piekbelasting in 1982. Zij hadden mede de bedoeling aan te geven dat democratie, doelmatigheid en zelfstandigheid (en ik voeg eraan toe deskundigheid) niet vanzelfsprekend met elkaar verenigbaar zijn.

Op diverse plaatsen heb ik aangeduid, dat de versnellingen zó plotseling zijn dat er breuken dreigen te ontstaan, zowel tussen minister, Academische Raad en instellingen als tussen top-, midden- en basisniveau binnen een instelling.

U zult begrepen hebben, dat de herprogrammering, wat de T.H.E. betreft, dank zij de hieraan bestede zorg, voor het onderwijs zelf winst zal gaan betekenen. De erin geïnvesteerde tijd ging goeddeels ten koste van onderzoek, evenals dat het geval zal zijn bij de - verdere - daadwerkelijke invoering. Daarnaast wordt er nog gerekend met een blijvend tijdsbeslag om het aanhouden van de maximale studieduur en de contractgedachte door passende begeleiding waar te maken. Deze lasten zullen de facto noodzakelijkerwijs eveneens goeddeels ten koste van het onderzoek gaan.

Aangezien onderzoek teveel als sluitpost fungeert, dient het veilig gesteld te worden, aldus de auteur van de beleidsindicaties; dat zijn wij met de staatssecretaris eens. 14)

Al begrijpen wij wel waarom de staatssecretaris zijn model zo presenteert, toch kunnen wij ons niet onttrekken aan de indruk, dat het model ook op dit punt dubbelzinnig is. De naaste toekomst zal wel verduidelijkingen gaan brengen.

Overigens: de veiligstellingsoperatie vangt pas in 1983 aan. Wellicht moet er tegen die tijd niet van veiligstellen, maar van wederopbouw gesproken worden. Dat kan zijn nut hebben; de haven van Rotterdam werd pas de grootste ter wereld na de vernietiging door het bombardement in de tweede wereldoorlog en wel na vernieuwing op ander terrein.

Mocht u de conclusie trekken, dat de grens der aanpassingsmogelijkheden en de daarmee gepaard gaande verliezen slechts op de aangestipte terreinen van toepassing zijn, dan heeft u mij verkeerd begrepen. Het waren slechts voorbeelden. Ook bij de technische en administratieve dienstverlening, bij de personele en financiële diensten, bij de bestuurlijke staffuncties, bij de interafdelingsactiviteiten, enz. doen zich problemen en verschijnselen voor in lijn met de centrale thema's.

Dames en heren,

Een minimum aan rust voor bezinning is dringend nodig.

Wanneer de eisen gesteld aan de financiële controle de nauwkeurigheid van één cent op een totale begroting van een dikke 170 miljoen gulden of beter dan 1 op 10 miljard halen, meten wij de centen beter dan wij lengte, tijd of massa met onze beste technieken kunnen bepalen.

Wanneer dan daarnaast blijkt, dat de bewaking van andere financiële middelen op 1 ton of 1‰ vrijwel onmogelijk en op 1 miljoen of 1% reeds moeilijk is, dan geeft dit stof tot ernstig nadenken.

Wanneer daarnaast blijkt, dat door de staatssecretaris voorgesteld wordt bepaalde basisplanningsgegevens meer dan een factor 2 te wijzigen, dringt zich de vraag op waar de grenzen van het getalsmatig zinvolle liggen.

Wanneer de tijdslimieten voor beantwoording van vragen of invoering van ideeën te kort worden om te passen bij de mogelijkheden van de vereiste democratische wegen, is er iets mis.

Dat alles zou niet zo erg zijn wanneer het slechts om centen en tijd ging. Het gaat echter om mensen en hun functioneren.

Laten wij terugkeren naar mijn losse beginopmerkingen.

Men zal zich ernstig moeten beraden op de veranderingssnelheden en onzekerheden die democratisch bestaande gemeenschappen nog aankunnen. Naast dynamiek zijn rust en bezinning hard nodig.

Dames en heren,

Onder dankzegging voor uw aandacht verklaar ik het studiejaar 1977/1978 geopend.

Literatuur

- 1) Rede THE 1975/76, uitgesproken door prof. dr. ir. G. Vossers, rector magnificus van de Technische Hogeschool Eindhoven, op 1 september 1975, pag. 3.
- 2) Rijksuniversiteit Leiden 1575
 Rijksuniversiteit Groningen 1614
 Rijksuniversiteit Utrecht 1636
 Universiteit van Amsterdam 1877
 Vrije Universiteit van Amsterdam 1905
 Technische Hogeschool Delft 1905
 Nederlandse Economische Hogeschool Rotterdam 1913
 Landbouwhogeschool Wageningen 1918
 Katholieke Universiteit Nijmegen 1923
 Katholieke Hogeschool Tilburg 1927
 Technische Hogeschool Eindhoven 1956
 Technische Hogeschool Twente 1971
 Rijksuniversiteit Rotterdam 1973
 Rijksuniversiteit Limburg 1976
- (in 1632 opgericht als Athenaeum Illustre)
- 3) Overzicht van studenten bij het wetenschappelijk onderwijs

jaar	aantal studenten		studenten in de technische wetenschappen in % van het totaal
	totaal	technische wetenschappen	
1905	4392	1123	25,6
1910	4863	1179	24,2
1915	5069	1371	27,0
1920	8552	2393	26,9
1925	9438	1675	17,7
1930	12016	1734	14,4
1935	12628	1842	14,6
1940	14825	2611	17,6
1945	21791	4027	18,5
1950	29736	5615	18,9
1955	29642	5062	17,1
1960	40727	7916	19,4
1965	64409	11575	18,0
1970	103382	16406	15,9
1975	120134	16365	13,6

Bron: C.B.S.-statistieken betreffende het hoger (wetenschappelijk) onderwijs.

- 4) Wetgeving Wetenschappelijk Onderwijs, bewerkt door mr. P.A.H.I. Kuipers, Nederlandse Staatswetten Editie Schuurman en Jordens nr. 9* (1976), pp. 3 t/m 7.
- 5) De Nederlandse Economische Hogeschool en de Medische Faculteit Rotterdam werden opgenomen in de Rijksuniversiteit Rotterdam.
- 6) Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs, hoofdstuk I, par. 1, art. 17 (betr. faculteiten bij een universiteit) en art. 18, 18 bis en 19 (betr. afdelingen bij hogescholen).
- 7) Commissie Voorbereiding Herprogrammering Wetenschappelijk Onderwijs van de Academische Raad (de Commissie-Wiegersma). Zie o.a. Vijfde Werkstuk 'Naar een nieuw Academisch Statuut'; ook de overige werkstukken van de Commissie-Wiegersma bevatten informatie over een aantal van de genoemde termen.
- 8) Wet Universitaire Bestuurshervorming 1970, Memorie van Antwoord, Kamerstuk 10636, nr. 6, zitting 1969-1970 van de Tweede Kamer.
- 9) Beschikking richtlijnen herprogrammering w.o., door het ministerie van onderwijs en wetenschappen aan de colleges van bestuur aangeboden bij schrijven DGHW/OWWO/OS 282.482 d.d. 22 maart 1976; Besluiten nrs. 76.64.05 d.d. 10-1-1977 en 77.64.07 d.d. 24-1-1977 van de hogeschoolraad van de Technische Hogeschool Eindhoven; Aanbieding herprogrammeringsvoorstellen THE aan de Academische Raad, bij schrijven CvB 47.510 d.d. 25 januari 1977; Algemeen commentaar m.b.t. de herprogrammeringsvoorstellen van de Academische Raad aan de staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen, dr. G. Klein, nr. AR 1300 d.d. 9 mei 1977.
- 10) Algemene Beschouwingen d.d. 13-5-1975, Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Zitting 1974-1975, pag. 4364.
- 11) Prof. dr. K. Posthumus, Doelstellingen, functies en structuren, Eerste voortgangsnota d.d. december 1969, par. 18.5, pag. 55; en Tweede voortgangsnota d.d. april 1970, par. 6.2, pag. 35.
- 12) Beleidsindicaties voor de begroting 1979 en het ontwikkelingsplan 1980-1983 van de instellingen van wetenschappelijk onderwijs, door de staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen aan de colleges van bestuur aangeboden bij brief HW/BOP-300.620-I d.d. 4 februari 1977, par. 18 op pag. 11.
- 13) Francis Gibb, The Times Higher Education Supplement, May 20, 1977, nr. 291, pag. 1.